

психодіагностики, що допомагає виробити індивідуальні програми підвищення кваліфікації вчителів. З'ясування різних сторін особистості вчителя, стилю його поведінки з класом завдяки педагогічному анкетуванню, тестам, рольовим іграм, моделюванню педагогічних ситуацій дозволяють оптимально вибрати й поєднати різні форми методичної роботи.

Необхідність підвищення методичного рівня педагогів у новій

українській школі визначається як одне із стратегічних завдань реформування всіх рівнів освіти. Таким чином, освітня діяльність у сфері повної загальної середньої освіти – діяльність закладів загальної середньої освіти незалежно від типу і форми власності або структурного підрозділу іншого закладу освіти, спрямована на організацію забезпечення та реалізацію освітнього процесу за рівнями повної загальної середньої освіти.

1. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О.Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.

2.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zaqalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>

ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ НАПРЯМІВ УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА У СТАРШИХ КЛАСАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Алла Погорелова

к. філол. н., доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Проблема вивчення теорії літератури й категоріально-понятійного апарату в системі шкільної освіти є проблематичною. Актуальним залишається питання щодо озброєння учнів теоретико-літературним інструментарієм у системі літературної освіти, формування, компетентного, кваліфікованого учня-читача, здатного гідно поцінувати художні твори, розумітися на тенденціях перманентного літературного процесу. Новим складником шкільного вивчення теорії літератури є літературні напрями. Їх опанування, як зазначає Г. Токмань, «становить труднощі для учнів через узагальнюючий, естетико-поетикальний характер поняття. Усвідомлення літературного напрямку – «складний процес, який учитель має організувати на теоретико-літературних і методичних засадах» [1, с. 201].

Стійкі читацькі інтереси, на основі яких активізується читацька діяльність у дорослому житті, більшою мірою формуються у старшій школі в 9-11 класах. У шкільний курс української літератури були введені поняття «бароко», «класицизм», «сентименталізм»,

«романтизм», «реалізм», «натуралізм», «модернізм», «імпресіонізм», «експресіонізм», «символізм», «неоромантизм», «неореалізм», «неокласицизм», «необароко», «футуризм», «постмодернізм». Ці зміни зумовлені актуалізацією в сучасному літературознавстві осмислення української літератури в розмаїтті її напрямів, течій, стильових тенденцій, постатей, творів.

Так, починаючи з 9 класу, учні мають змогу вивчати літературу в її стильовому різноманітті, що значно розширює діапазон образного сприйняття художнього твору. Л. Нежива з цього приводу підкреслює, що напрям є найважливішою категорією типологічної систематизації літературних явищ і потребує належного шкільного вивчення, адже це дає можливість виробити в учнів глибоке розуміння стильової природи мистецтва, збагачує їхній естетичний досвід літературознавчими орієнтирами сприйняття різностильових художніх творів [2].

У методиці викладання української літератури розглядалися окремі аспекти вивчення літературних напрямів:

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

Ю. Бондаренко (методичний аспект встановлення зв'язків літератури з історією світоглядних процесів), Н. Волошина (методика вивчення літературного періоду з розкриттям творчих методів та провідних напрямів), А. Градовський (компаративний аспект вивчення бароко, сентименталізму, романтизму, символізму), С. Жила (вивчення рис експресіонізму та імпресіонізму засобами кіномистецтва), А. Ситченко (методика стильового аналізу художнього твору), Г. Токмань (визначення блоків систематизації інформації про літературний напрям, етапи його вивчення), В. Шуляр (технологічна модель уроку вивчення теорії літератури та літературно-мистецьких явищ). Однак системного дослідження методики вивчення української літератури на естетичних засадах з урахуванням конститутивних рис літературних напрямів ще не здійснено.

Під час вивчення літературних напрямів українського письменства важливо актуалізувати знання учнів із зарубіжної літератури, вирізнити національні риси й пояснити інтеграцію різностильового вітчизняного мистецтва слова у світову культуру. Особливим критерієм діалогової взаємодії старшокласників з різностильовим мистецтвом є розуміння стильової домінанти літературного напрямку, співвіднесеної Д. Наливайком «зі способом пізнання й художнього відтворення дійсності» [3, с. 39].

Так, учні відзначають у реалізмі об'єктивність і аналітичність, в імпресіонізмі – миттєві враження, в експресіонізмі – потужну емоційність, у символізмі – інтуїтивність що стають своєрідними маркерами великого стилю.

У навчальному посібнику з літературознавства для вчителів та учнів за редакцією В. Кузьменка літературний напрям трактується як «ідейно-творча спільність ряду письменників певного часу й країни (іноді навіть кількох країн), яким притаманна близькість світогляду та естетичних уподобань, проблемно-тематичних зацікавлень, стильових проявів

тощо» [4, с. 164]. Відповідно до цих настанов авторитетного вченого (літературознавця й методиста) структуровано чинну програму для загальноосвітніх навчальних закладів України (Київ, 2017). Вона передбачає таку послідовність вивчення літературних напрямів і стилів (9-11 класи):

9 клас – Ренесанс, Бароко, сентименталізм, романтизм, реалізм;

10 клас – модернізм, імпресіонізм, експресіонізм, неоромантизм, символізм, неореалізм;

11 клас – авангард, футуризм, екзистенціалізм, постмодернізм.

Розглянемо детальніше, як відбувається ознайомлення учнів старшої школи з цим літературознавчим поняттям. Так, на уроці української літератури в 9 класі учням уперше пояснюють особливості епохи Бароко, формулюють визначення, ознаки й застосовують їх під час інтерпретації та аналізу байок («Бджола та Шершень» і поезій «Всякому місту звичай і права...», «De libertate» (зі збірки «Сад Божественних пісень») Г. Сковороди).

Першим етапом освоєння теоретичного матеріалу нам бачиться ознайомлення учнів з поняттям «бароко». Учитель може скористатися згаданим вище навчальним посібником з літературознавства для вчителів та учнів за редакцією В. Кузьменка, «Літературознавчою енциклопедією», впорядкованою Ю. Ковалівим. У цих енциклопедичних джерелах детально окреслено найхарактерніші ознаки барокового вияву.

Наступним етапом підготовки учнів до сприйняття матеріалу про літературний напрям є теоретико-літературний (базовий) етап, який передбачає структурування рис літературного напрямку як такого, визначення стильової домінанти, що відчутно впливає на формальні та змістові чинники програмових художніх творів, розглянутих як репрезентантів великого стилю. Враховуючи стильові особливості літературного напрямку, тлумачення його назви, старшокласники формулюють

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

визначення поняття й занотовують у свої літературознавчі словники.

Після означеного вище базового етапу можна запропонувати учням практично-аналізувальний (повний) етап, який визначається можливістю застосування теоретичних знань про літературний напрям під час аналізу нових для учнів літературних творів, міжмистецьких порівнянь на рівні великих стилів. Старшокласники виконують різноманітні літературознавчі завдання, досліджують стиль художнього твору, готують повідомлення, беруть участь у дискусіях, обговореннях тощо.

Як підсумок, варто запропонувати учням етап застосування (творчий) у різних видах навчальної діяльності теоретично опрацьованого матеріалу про мистецький напрям українського та світового мистецтва «Бароко». Він, на нашу думку, передбачає реалізацію креативного потенціалу старшокласників у створенні власного літературного, літературознавчого, літературно-критичного продукту. На цьому етапі вони

пишуть твори за естетичними зразками великих стилів, пропонують власні версії тем літературно-мистецьких есе, інших видів науково-творчих робіт за темою «Бароко».

Вивчення літературного напрямку «Бароко» допомагає старшокласникам усвідомити «підкреслену урочистість, пишність, примхливість, мальовничість (контрастність світла і тіні), динамічність композиції, декоративність» [4, с. 53]. Різномасштабна діяльність, представлена поданою вище методичною моделлю, спрямована на усвідомлення учнями мінливості, поліфонічності, ускладненої форми, поєднанні релігійних і світських мотивів та образів, тяжінням до контрастів, складної метафоричності, алегоризму й емблематичності, прагненням вразити читача пишним, барвистим стилем, що значно розширює межі творчості учнів і спонукає їх до викладу думок щодо власного тлумачення барокових картин в усіх видах мистецтва, художньої літератури в тім числі.

Методична модель вивчення бароко

Стильові риси БАРОКО: підкреслена урочистість; пишність, примхливість; наявність мальовничості (контрастність світла й тіні); структура твору – динамічність композиції, декоративність.	
Етапи	Види діяльності старшокласників
<i>Рецептивний</i>	Цитування висловлювань про бароко (А. Макаров, Д. Наливайко, Д. Чижевський). Визначення засад поетичної творчості, виражених у поезії «Всякому місту – звичай і права...» (зі збірки «Сад божественних пісень») Г. Сковороди. Аналіз віршів Г. Сковороди.
<i>Теоретико-літературний</i>	Тлумачення назви напрямку з італ. <i>barocco</i> – дивний, химерний. Унаочнення барокових рис урочистості, пишності, примхливості, мальовничості (контрастність світла й тіні), динамічності поетичними образами Г. Сковороди.
<i>Практично-аналізувальний</i>	Упізнавання рис бароко в поезіях Л. Барановича, Г. Сковороди, у творах поетів-емігрантів (Н. Лівичької-Холодної, Ю. Липи, Є. Маланюка). Осмислення християнської символічної концепції світу у творчості поетів-«пражан» («Собор» Є. Маланюка; «Прокляття» Ю. Липи; «Розмова з Богом» і «Христос воскрес» Н. Лівичької-Холодної).

IV Дунайські наукові читання: гуманітарна освіта в теорії та практиці

	Порівняння барокових рис в українській літературі та європейській культурі.
<i>Творче застосування</i>	Розмірковування про значення барокових ознак у формі есе. Розповідь «Бароковий світ творчого доробку «пражан» (Н. Лівницької-Холодної, Ю. Липи, Є. Маланюка)».
Урок-дослідження художнього твору як явища бароко: Урок-урочиста вистава	

Отже, методичне моделювання системи вивчення літературних напрямів (бароко) у 9-11 класах загальноосвітньої школи презентує низку складників: змістового (система теоретико-літературних знань, необхідних для розуміння різностильових творів); методично-технологічного (етапи засвоєння естетики літературного напрямку; методи та прийоми їх вивчення, інноваційні

типи уроків на відповідні теми. Вони забезпечують належне емоційне сприйняття різностильових творів українського письменства, формування великостильових орієнтирів у літературі як мистецтві слова, що зумовлюють духовно-ціннісне засвоєння естетичного образу світу в художніх творах українських письменників, регламентованих чинною програмою загальноосвітньої школи.

1. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі : [підручник] / Г. Л. Токмань. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 312 с.

2. Нежива Л. Л. Теорія і практика вивчення літературних напрямів українського письменства в школі : [монографія] / Л. Л. Нежива. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. – 356 с.

3. Наливайко Д. С. Стиль напрямку й індивідуальні стилі в реалістичній літературі XIX століття / Д. С. Наливайко // Індивідуальні стилі українських письменників XIX – початку XX століть. Збірник наукових праць. – К. : Наукова думка, 1987. – С. 3–42.

4. Кузьменко В. І. Словник літературознавчих термінів : [навчальний посібник з літературознавства за оновленими програмами для вчителів та учнів середніх шкіл, професійних училищ, ліцеїв, гімназій] / В. І. Кузьменко. – К. : Український письменник, 1997. – 230 с.

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПОЛЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Валентина Радкіна

к. пед. н., доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет,

Лариса Куріс

директор ЗОШ №11, м. Ізмаїл

Згідно Закону «Про Освіту» основною метою сучасної школи є оптимізація процесу навчання іноземним мовам, який спрямований на задоволення комунікативних потреб учнів, що мають прагматичний характер та впливають на шляхи їх реалізації в сучасному європейському суспільстві. На думку європейських методистів, молода людина повинна вміти вирішувати повсякденні питання проживання в іншій країні, допомагати іноземцям, що мешкають на їх батьківщині, знаходити та

оброблювати інформацію на іноземній мові, добре розуміти культуру, образ життя, менталітет жителів країни, мова яких вивчається та ін. [1;10].

Безумовно, означені соціальні вимоги потребують змін в якості навчання іноземним мовам в сучасній українській школі, що зобов'язує педагогів до пошуку нових методів та прийомів навчання іноземним мовам, формам подачі матеріалу, оптимізації знань, в першу чергу комунікативного та лінгвокультурологічного змісту.